לט: בכל מערבין פרק שלישי עירובין

עין משפט נר מצוה

צז א מיי' פ"ו מהלכות יום טוב הלכה יג:

צח ב מיי' פ"א מהלכות יו"ט הלכה כד סמג לאוין סה ועה טוש"ע א"ח סי' תקטו סעיף א:

רב נסים גאון

ביצה דאיכא למיגזר בה משום פירות הנושרין ומשום משקים שזבו. איתה בתחילת מסכת יום טוב.

רבינו חננאל

ורבנן התם לא נהגו קדושה בו ביום אלא כי היכי דלא ליזלזלו ביה. (וליתא) [דליתאן] סהדי אמרי אי אתו סהדי מן המנחה ולמעלה הלא חול הוא(א). השתא בחזקת חול. לפיכך התקינו שיהיו לעולם אותו היום נוהגין (אותו היום) קודש. ת"ר כיצד א"ר יהוד' מתנה אדם על הכלכלה של פירות ביום טוב הראשון ואוכלה בשני. היו לפניו שני כלכלות של טבל אומר אם היום קודש אין בדברי כלום, אם חול הוא תהא זו תרומה על זו וקורא עליה שם, ואו[כל]. ור' יוסי אוסר, וכן היה ר' יוסי אוסר להתנות מיום טוב לחבירו, בשני ימים טובים של גליות. ההוא טביא דאיתציד ביום טוב הראשון של גליות, ואתאי לריש גלותא. ואישתחיט ביום טוב שיני. רב נחמן ורב חסדא אכלו, ורב ששת לא אכל. אמר היכי איכול והתני וכן היה ר' יוסי אוסר בשני ימים טובים של גלויות, מאן פליג עליה ר' יהוד', [ור"י] ור' יוסי הלכה כר' יוסי. ואתא [רבה] לפרושי דברי איסי ואמר ודילמא הכי קתני איסי, וכן היה ר' יוסי אוסר להתנות מיום טוב לחבירו, בשני ימים טובים של ראש השנה [בגולה]. אבל בשני ימים טובים של גליות מודה ליה לר' יהוד'. ונדחו דברי רבה. ואתא רב אשי לפרושי ואמר, ודילמא לא קאי ר' יוסי (בהא) [אהא] מתניתא דתני ר' יהוד' אלא (לרבנן פליג) [האי ארבנן דפליגי], והכי קתני וכן היה ר' יוסי עושה איסור שני ימים טובים של גליות כאיסור שני ימים טובים של ראש השנה ולרבנן (ג) הוא דפליג דשרו בכלי. ולא אתברירא שפיר. אשכחיה רב ששת לרב שמואל א"ל תני מר מידי בקדושות. א"ל תנינא מודה ר' יוסי לחכמים בשני ימים של גליות. וכן הלכה.

א) נראה דצ"ל ולכן גם השתא בחזקת חול הוא לפיכך תקנו שיהיו נוהגין לעולם אותו היום קודש.

ג) נראה דצ"ל לרבנן דפליגי ושרו בכלכלה.

ורבנן התם כי היכי דלא לזלזולי ביה: ועוד א"ר יהודה וכו': וצריכא דאי אשמעינן (א) ר"ה בהא קאמר ר' יהודה משום דלא קעביד מידי אבל כלכלה דמיחזי כמתקן טיבלא אימא מודה להו לרבנן ואי אשמעינן הני תרתי משום דליכא למיגזר עלייהו אבל ביצה דאיכא למיגזר בה [ב]משום פירות הנושרין [ג]ומשום משקין שזבו אימא מודה להו לרבנן צריכא: תניא כיצד א"ר יהודה מתנה אדם על הכלכלה ביו"ט ראשון ואוכלה בשני [א]היו לפניו שתי כלכלות של טבל אומר אם היום חול ולמחר קדש תהא זו תרומה על זו ואם היום קדש ולמחר חול אין בדברי כלום וקורא עליה שם ומניחה ולמחר הוא אומר אם היום חול תהא זו תרומה על זו ואם היום קדש אין בדברי כלום וקורא עליה שם ואוכלה ר' יוסי אוסר וכן היה ר' יוסי אוסר בשני ימים טובים של גליות ההוא בר טביא דאתא לבי ריש גלותא דאתציד ביו"ט ראשון של גליות ואשתחיט ביו"ט שני [ד]ר"נ ורב חסדא אכלו רב ששת לא אכל אמר ר"נ מאי אעביד ליה לרב ששת דלא אכיל בישרא דטביא א"ל רב ששת והיכי איכול דתני איסי ואמרי לה איסי תני וכן היה ר' יוסי אוסר שני ימים טובים של גליות אמר רבא ומאי קושיא דילמא ה"ק וכן היה ר' יוסי אוסר בשני יו"ט של ר"ה בגולה א"ה של גליות בגולה מיבעי ליה (ב) א"ר אסי ומאי קושיא דילמא הכי קאמר וכן היה ר' יוסי עושה איסור שני ימים טובים של גליות כשני ימים טובים של ראש השנה לרבנן דשרו °אשכחיה רב ששת לרבה בר שמואל אמר ליה תני מר מידי בקדושות אמר ליה תנינא מודה רבי יוסי בשני ימים טובים של גליות אמר ליה [ה]אי משכחת להו לא תימא להו ולא מידי אמר רב אשי לדידי אמר לי אמימר ההוא בר טביא לאו איתצודי איתציד

אלא

ורבנן. אמרי לך התם נמי כיון דנדחה ליום המחרת הוי ראשון חול ולא הוי קודש אלא חד והאי דתקון לגמור היום בקדושה כי היכי דלא לזלזולי ביום ל' של שנה האחרת דאי שרייא להו לעשות בו מלאכה מן המנחה ולמעלה כשיודעין שידחה אתו למיעבד ביה נמי קודם המנחה ושמא יבאו עדים קודם המנחה ויהא היום קדש ונמצא שעשו מלאכה בי"ט: וצריכא. לרבי יהודה לאורויי דב' קדושות הן בהנך תלת מילי לענין עירוב וכלכלה וביצה: הכי גרסינן אבל כלכלה דמיחזי כמתקן טיבלא אימא לא: ביצה. שנולדה בי"ט איתסר בכלל גזירת פירות הנושרין שגזרו עליהן שמא יעלה ויתלוש ויש שאוסרי' בכלל משקין שזבו מן הענבים שגזרו עליהן משום שמא יסחוט והך פלוגתא בשמעתא קמייתא דביצה: וקורא עליה שם. בתנאי כמו שאמרנו(ד): ולמחר הוא אומר. על אותה עצמה שתהא תרומה על חברתה: וקורא עליה שם. על אותה של תרומה: ואוכלה. לחברתה: וכן היה ר' יוסי אוסר בשני ימים טובים של גליות. כגון ב' ימים של פסח ועצרת וסוכות שהתורה אמרה יום אחד שבתון ובגולה עושין שני ימים מפני שרחוקין מב"ד ואין יודעין אם הוקבעו תשרי וניסן ביום שלשים או ביום ל"א ואף על גב דמשום ספק(ה) וחד מינייהו חול אפ"ה מחמיר בהו ר' יוסי. והנך דר"ה לא קרי להו של גליות מפני שאף בירושלים פעמים היו נעשין ב' ימים וכגון שבאו עדים מן המנחה ולמעלה: בר טביא. צבי: דאיתליד בי"ט ראשון של גליות. ועל ידי נכרים: רב נחמן ורב חסדא אכלו. ממה נפשך אי אתמול חול הרי מותר ואי אתמול קודש הרי היום חול והרי המתינו בכדי שיעשה: לא אכל. משום דקא סבר קדושה אחת היא: דתני איסי. בניחותא: ואמרי לה איסי תני. ובלשון תימה כלומר איסי תני כו' ואנא איכול: ומאי קושיא דילמא. הך סיפא נמי אראש השנה קאי והכי קאמר וכן היה רבי יוסי אוסר בר"ה בגולה כל ראשי שנים כאותו שהיו עושים בירושלים כשבאים העדים מן המנחה ולמעלה: של גליות. משמע בהני שאין נעשים שנים אלא בגולה: אמר רב אסי ומאי קושיא דילמא. האי אוסר ה"ק וכן היה ר' יוסי עושה איסור שני ימים טובים של גליות קל כאיסור שני ימים של ר"ה לרבנן דפליגי עליו ואמרי מותר כדתניא לעיל [ע"א] מודים חכמים לרבי אליעזר ומוטב לתרוצי הכי מילתיה ולא נוקי שבשתא בר' יוסי דקי"ל(ו) ר' יוסי נמוקו עמו והאי חומרא בלא טעמא הוא: תנינא מודה ר"י בשני ימים טובים של גליות. דב' קדושות הן: אי משכחת להו. לרב נחמן ורב חסדא: לא תימא להו. להאי מילתא דמיכספי לי על דלא אכלית מיניה: פסק. ושמעינן מדרב נחמן ורב חסדא ומדרבה בר שמואל ומדרב ששת דהדר ביה ומדרבא(ז) דאמר במסכת ביצה (ד' יז.) מניח אדם עירובי תבשילין ועירובי תחומין מי"ט לחבירו ומתנה ומדרב דאמר במסכת ביצה (ד' ד:) בב' ימים טובים של גליות ביצה שנולדה בזה מותרת בזה וקבעי הלכתא כוותיה לדבר הנילוד או הנלקט מן המחובר ביום טוב הראשון של גליות ממתין לערב בכדי שיעשו ומותר דמכולהו שמעינן דאחד מהן חול דאי מספקא לן בקדושה אחת אמאי מישתרי בהו ביצה ואי משום דביצה איסורא דרבנן היא הא לא אישתרי בשני ימים טובים של ר"ה ועוד קי"ל במסכת ביצה (ד' ד.) דספיקא דרבנן בדבר שיש לו מתירין אסור ועוד לידת גבי מלאכה דאורייתא היא ושרייה. ובהלכות גדולות אסר ויליף טעמא מדקבע רב פפא [שם כד:] הילכתא נכרי שהביא דורון לישראל כו' ומוקי דהאי לערב אסורין בכדי שיעשו לערב של מוצאי יום טוב שני קאמר דליהוי ראוי לעשות קאמר ובעיני נראה שאינו כן אלא כדקתם ואמר לערב סתם אי ביום טוב ראשון הביאו ימתין לערב בכדי שיעשו ואוכלו ולפיכך צריך להמתין דשמא היה היום קדש ולמחר חול ובעי המתנה בכדי שיעשו ואי הוה איפכא כל שכן דאף בלא המתנה היו מותרין ואי ביום שני הביאום ימתין לערב בכדי שיעשו דשמא היום קדש הוא ותדע דעיקר מילתיה דרב פפא לערב יום טוב ראשון איתמר דאמר לקמן (דף מ.) הנהו בני גננא דגזו להו נכרים אסא ביום טוב שני לאורתא שרא להו רבינא(ח) לאורוחי לאלתר אלמא קסבר כי בעינן בכדי שיעשו ביום טוב ראשון דהא קים לן בקביעא דירחא דראשון עיקר והא דעבדינן תרי יומי משום דשלחו מתם הזהרו כו' [ביצה ד:] אבל יום טוב שני דקיל לא בעינן בכדי שיעשו. ומסקנא קבעינן הילכתא אף בי"ט שני בכדי שיעשו דלא ליתו לזלזולי ביה ותשובת הגאון יש בידי כן. ע"כ פסק: לאו איתלודי איתליד. דודאי פשיטא ליה לרב ששת דשרי בשני:

אלא

ול"נ ות"ת נהרדעי דאמרי התם(ט) ביצה מותרת דלא חיישינן דילמא עברוה לאלול כמאן סברוה דלר' יהודה אפילו אי עברוה לא הוי קדושה אחת ואי כרבי יוסי הא קאסר הכא וי"ל דנהרדעי סברי דלעולם בבבל ביצה שריא אפילו בתקנה ראשונה דדוקא במקום ב"ד אי עברוה לאלול חשיב קדושה אחת אבל שלא במקום ב"ד דעבדי לעולם שני ימים הוו שתי קדושות דאזלינן בתר רוב שנים שאין מעוברות כדאמרינן במס' ר"ה (דף כא.) לענין יום הכפורים שאין עושין אלא יום אחד ואף על גב דרבי יוסי סבר אפילו בבבל קדושה אחת הוו כדאמר ומודה רבי יוסי בשני ימים טובים של גליות משמע דבשני ימים טובים של ר"ה הוו קדושה אחת נהרדעי לא סבירא להו בהא כרבי יוסי: אי משכחת להו לא תימא להו. רש"י פסק דבדבר הנילוד או הנלקט בי"ט ראשון של גליות דממתין בי"ט שני בכדי שיעשו ושרי דודאי קי"ל בשני י"ט של גליות דשתי קדושות הן כדמוכח הכא ובפרק קמא דביצה (ד' ד:) נמי פסקינן נולדה בזה מותרת בזה אלמא דשתי קדושות הן והא דפסיק רב פפא הלכתא בריש אין צדין (שם ד' כד:) דנכרי שהביא דורון לישראל כו' ולערב בכדי שיעשו פי' בקונטרס דהיינו לערב די"ט ראשון ומותר ממה נפשך דאי יום ראשון קדש יום שני חול דהא שרינן ביצה וגבי הנילוד בי"ט ראשון לאוכלו בי"ט שני ולקמן(י) נמי גבי הנהו גננא דשרי להו רבינא לאורתא לאורוחי ביה לאלתר אלמא קסבר דכי בעינן בכדי שיעשו היינו מי"ט ראשון דטעם בכדי שיעשו מפרש הקונטרס באין צדין (שם ד' כד:) כדי שלא יהנה ממלאכת י"ט ולפי טעם זה ודאי יש להתיר לעי"ט ראשון בכדי שיעשו דמה נפשך לא יהנה ממלאכת יו"ט כדפי' ולפי זה נמי אין צריך להמתין בשיעור שילך ויצוד ויביא ויתלוש ויביא אלא שיעור תלישה לבד שהוא כרגע אחד קטן דאז לא יהנה ממלאכת י"ט ודוקא בדבר הנעשה בשביל ישראל צריך להמתין בכדי שיעשו אבל בפירות הנושרין או שעשה הנכרי בשביל עצמו אין צריך בכדי שיעשו כדאמר בשבת בפ' שואל (ד' קנא.) אם רוב נכרים בעיר במוצאי שבת רוחץ בה מיד ומבשל בשבת דאמר בשוגג יאכל (שבת ד' לח.) אע"ג דנהנה ממלאכת שבת כיון דמילתא דלא שכיחא לא גזרו ביה רבנן ובה"ג מפרש דצריך להמתין עד מוצאי יו"ט (ג) בכדי שיעשו וטעם כדי שיעשו יש לפרש משום שמא יאמר ישראל לנכרי לעשות ביום טוב כדי שיאכל לאלתר במוצאי יום טוב וזה אין שייך אלא בדבר הנעשה בשביל ישראל כדמשמע נמי בפרק שואל (שם ד' קנא.) והיא בר טביא מיירי באיתליד מאליו על ידי שהיו מצודות פרוסות מערב יום טוב ולא נכרי שהביא דורון לישראל הוה ורבינא דשרי לאורוחי ביה לאלתר שמא

לית

מסורת הש"ס

א) [ביצה ג:], ב) [ביצה ג.], ג) [לעיל יח: ב"ק לח:], ד) [עי' רש"י ד"ה מתנה], ה) בס"א נוסף: איתקון, ו) [גיטין סז.], ז) צ"ל ומדרב ול"ה ברש"י שעל הרי"ף, ח) בד"י רבא וכן שם בגמ', ט) [ביצה ו.], י) [דף מ.]

הגהות הב"ח

(א) גמ' דאי אשמעינן רישא בהא קאמר ר' יהודה: (ב) שם בגולה מיבעי ליה (אמר רב אסי) תא"מ ונ"ב פ"א רב אשי: (ג) תוס' ד"ה אי משכחת וכו' עד מוצאי יו"ט שני בכדי שיעשו וכו' לאלתר במוצאי יו"ט שני וזה אין שייך:

גליון הש"ס

גמ' אשכחיה רב ששת לרבה בר שמואל. כעין זה לעיל יח ע"ב ובב"ק לח ע"ב: